

1

14 (PII)

Total No. of Printed Pages — 4

470009

CCSME23

PAPER / पत्र – II

SANSKRIT LANGUAGE AND LITERATURE

संस्कृत भाषा-साहित्यञ्च

SUBJECT CODE / विषय कोड : 14

Full Marks : 150

Time : 3 Hours

पूर्णाङ्क : 150

समय : होरात्रयम्

निर्देश :

- अस्मिन् पत्रे खण्डद्वयम् अष्टौ च प्रश्नाः भविष्यन्ति।
प्रथमखण्डे चत्वारः प्रश्नाः (प्रथमतः चतुर्थं यावत्)
द्वितीयखण्डे चत्वारः प्रश्नाः (पञ्चमतः अष्टमं यावत्)
प्रथमः पञ्चमश्च प्रश्नौ अनिवार्यौ।
अवशिष्टेषु प्रश्नेषु चत्वारः प्रश्नाः समाधेयाः।
प्रथमपञ्चप्रश्नयोः समाधानं संस्कृतगिरा एव विधेयम्।

निर्देश :

- (1) हाशिये में पूर्णाङ्क दिए गए हैं।
- (2) प्रश्न-पत्र दो खण्डों में विभक्त है। खण्ड – A में कुल चार प्रश्न (प्रश्न सं. 1 से 4) एवं खण्ड – B में कुल चार प्रश्न (प्रश्न संख्या 5 से 8) हैं।
- (3) कुल छह प्रश्नों के उत्तर दीजिए। प्रश्न संख्या 1 एवं प्रश्न संख्या 5 का उत्तर देना अनिवार्य है।
- (4) अनिवार्य प्रश्न संख्या 1 एवं प्रश्न संख्या 5 के अन्तर्गत कुल सात-सात प्रश्न हैं। इन सात-सात प्रश्नों में से पाँच-पाँच प्रश्नों का उत्तर देना अनिवार्य है।
- (5) अनिवार्य प्रश्न संख्या 1 एवं प्रश्न संख्या 5 के अतिरिक्त प्रत्येक खण्ड में कम से कम एक एवं कुल चार प्रश्नों के उत्तर दीजिए।

2

14 (PII)

Marks
अंक

खण्ड – A

1. भाषाविज्ञाने प्रश्नाः 7×5=35
निम्नलिखित प्रश्नेषु केचन पञ्चैव प्रश्नाः समाधेयाः।
(क) वैदिकभाषायाः वैशिष्ट्यानि विलिख्यन्ताम्।
(ख) भाषोत्पत्तिविषयको दिव्योत्पत्तिसिद्धान्तः (Divine Theory) स्पष्टीक्रियताम्।
(ग) ध्वनिविज्ञानस्य उपादेयत्वं विमृश्यताम्।
(घ) भाषाशास्त्रदिशा सोदाहरणं पदविभाजनं विशदीक्रियताम्।
(ङ) वाक्यविज्ञानस्यरूपम् आलोच्य वाक्यपरिभाषाः समीक्ष्यन्ताम्।
(च) अर्थज्ञानाय उपादेयानि साधनानि विशदयत।
(छ) संस्कृतभाषाशास्त्रे पाणिनिकात्यायनयोः अवदानम् आलोच्यताम्।
2. वैदिकसंस्कृतसाहित्यस्येतिहासे प्रश्नाः 10×2=20
निम्नलिखितेषु प्रश्नेषु कयोश्चिद् द्वयोः प्रश्नयोः समाधानं कर्तव्यम्।
(क) अथर्ववेदस्य वैज्ञानिकं महत्त्वं विशदयत।
(ख) शतपथब्राह्मणस्य वैशिष्ट्यं प्रतिपाद्यताम्।
(ग) ऋग्वेदस्थसंवादसूक्तानां परिचयः देयः।
(घ) उपनिषत्सु विद्यमानानि दार्शनिकचिन्तनानि विशदीक्रियन्ताम्।
3. लौकिकसंस्कृतसाहित्यस्येतिहासे प्रश्नाः 10×2=20
निम्नलिखितेषु प्रश्नेषु कयोश्चिद् द्वयोः प्रश्नयोः समाधानं कर्तव्यम्।
(क) महाभारतस्य शैली आलोचनीया।
(ख) संस्कृतनाटकानां विशेषत्वम् आलोचनीयम्।
(ग) 'उपमा कालिदासस्य' — इति मतस्य सार्थक्यं कालिदासरचितग्रन्थदिशा प्रतिपाद्यताम्।
(घ) 'बाणोच्छिष्टं जगत्सर्वम्' — कथनमिदं पर्यालोच्यताम्।

4. संस्कृतव्याकरणे प्रश्नाः

कयोश्चिद् द्वयोः उत्तरं प्रदेयम्।

(क) तद्धितप्रत्ययमाश्रित्य निबन्धो लेख्यः।

(ख) उदाहरणैः सह तत्पुरुषसमासः पर्यालोच्यताम्।

(ग) उदाहरणैः सह एत्येधत्पूठसु इति सूत्रमिदं विमृश्यताम्।

(घ) 'अकथितं च' इति सूत्रमिदं सविस्तरमुदाहरणैः सह आलोच्यताम्।

खण्ड –B

5. संस्कृतनिबन्धसम्बद्धाः प्रश्नाः

7×5=35

निम्नलिखितेषु पञ्चविषयेषु 200 शब्देषु निबन्धो लेखनीयः।

(क) सहसा विदधीत न क्रियाम्।

(ख) आर्जवं हि कुटिलेषु न नीतिः।

(ग) परोपकाराय सतां विभूतयः।

(घ) विद्याधनं सर्वप्रधानधनम्।

(ङ) पुराणमित्येव न साधु सर्वम्।

(च) ब्रह्म सत्यं जनान्मिथ्या।

(छ) दण्डिनः पदलालित्यम्।

6. निम्नलिखितेषु प्रश्नेषु कयोश्चिद् द्वयोः प्रश्नयोः समाधानं करणीयम्।

10×2=20

(क) योगदर्शने प्रतिपादितम् अष्टाङ्गयोगं सविस्तरं वर्णयत।

(ख) बौद्धदर्शनस्य विज्ञानवादः आलोच्यताम्।

(ग) वैशेषिकदर्शनदिशा विश्वसृष्टिविषयकमतं समीक्ष्यताम्।

(घ) सांख्यदर्शनस्वीकृतानि प्रमाणानि आलोच्यन्ताम्।

7. निम्नलिखितेषु प्रश्नेषु कयोश्चिद् द्वयोः प्रश्नयोः समाधानं करणीयम्। 10×2=20
- (क) पुरुषार्थेषु धर्मस्य वैशिष्ट्यं समीक्ष्यताम्।
(ख) भारतीयसंस्कृतौ शिक्षापरम्परा आलोच्यताम्।
(ग) संस्कृतिः संस्कृताश्रया कथमिति आलोच्यताम्।
(घ) उपनयनसंस्कारः आलोच्यताम्।
8. निम्नलिखितेषु कयोश्चिद् द्वयोः प्रश्नयोः समाधानं करणीयम्। 10×2=20
- (क) “क्रियासु युक्तैर्नृप! चारचक्षुषो न वञ्चनीयाः प्रभवोऽनुजीविभिः।
अतोऽर्हसि क्षन्तमसाधु साधु वा हितं मनोहारि च दुर्लभं वचः॥”
— सप्रसङ्गं श्लोकोऽयं व्याख्यायताम्।
- (ख) यथापाठ्यं द्रौपद्याः चरित्रवर्णनं क्रियताम्।
- (ग) “अन्तकरणतत्त्वस्य दम्पत्योः स्नेहसंश्रयात्।
आनन्दप्रन्थिरेकोऽयमपत्यमिति बध्यते॥”
— सप्रसङ्गं श्लोकोऽयं व्याख्यायताम्।
- (घ) वाल्मीकिरामायणस्थकिष्किन्धाकाण्डस्य वैशिष्ट्यं प्रतिपादयत।

★ ★ ★